

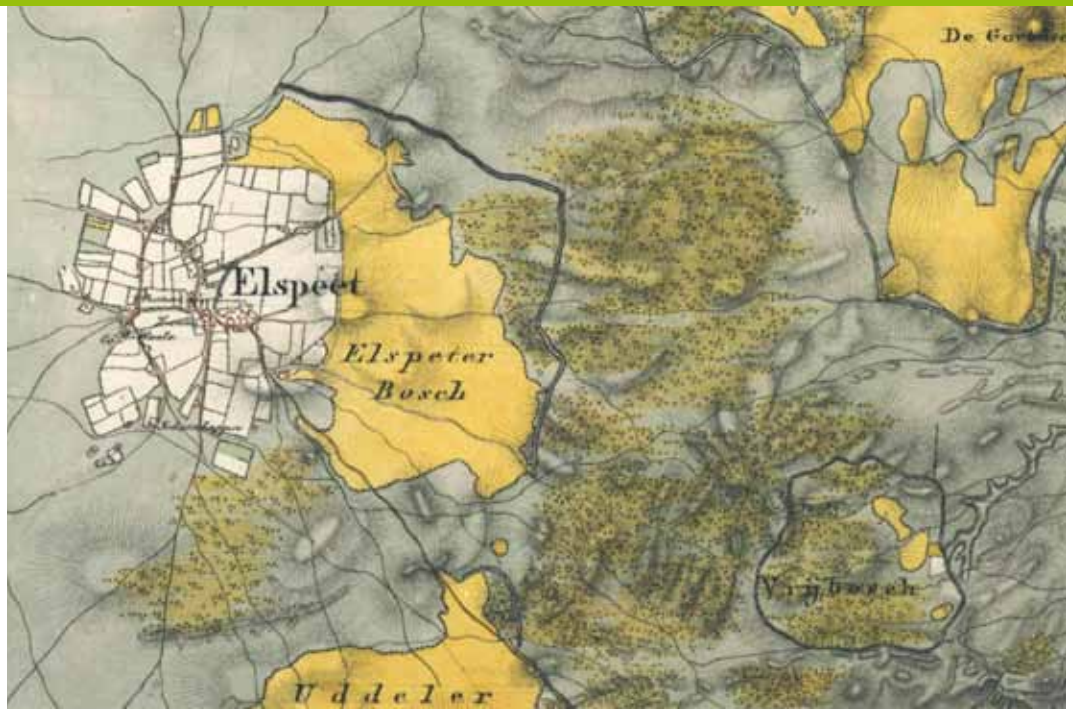
Op 13 oktober heeft de Commissie Bosgeschiedenis van de KNBV, dankzij de auteurs van een gedetailleerde bosbio-
grafie over het Elspeterbos, een excursie kunnen organiseren. Het Elspeterbos kwam in 1917 in handen van de onderne-
mersfamilie Van Beuningen en honderd jaar later beschreven landschapsecoloog Peter Veen biologen Bert Maes en Emma den Dool de historie en de ecologische waarden van het ruim 500 hectare grote bezit in het boek 'Elspeterbos, verleden, heden en toekomst van een oud malenbos'.

> Peter Veen nam de toehoorders schetste in zijn presentatie de verschillende perioden van het bouseigendom, de kenmerken en invloed van de opeenvolgende beheerinstuties en besloot met de laatste eeuw waarin de familie Van Beuningen en hun adviseurs het bos bestierden. Het verhaal bestond in feite uit drie delen: de periode van ruwweg 1100 tot 1884 van de maalschap in zijn verschillende gedaanten waarbinnen de kerk, grootgrondbezitters en gerechtigde boeren zitting hadden, een overgangsperiode van 1884 tot 1917 van de N.V. Het Elspeterbos waarvan verschillende partijen -grootgrondbezitters, drie lokale kerkelijke organisaties en een aantal Elspeetse families - aandelen in het bos bezaten en de periode van het particuliere bezit daarna. De maalschap was eeuwenlang verantwoordelijk voor het in stand houden van het bos met zowel wettelijke als private bevoegdheden. Daarnaast behandelde Veen de inkomsten en uitgaven, rechten en plichten die het bosbeheer bepaalden. De rol van de pastoor en later de dominee was prominent aanwezig in de maalschap. Tezamen met de kerk hadden zij een recht op bijna een kwart van de opbrengst van het bos.

Een welgestelde familie die zaken deed in de Rotterdamse haven en de aandelen in 1917 wist te verwerven bepaalden het bosgebruik in de daaropvolgende eeuw. De behoefte aan een jachtrevier was een belangrijk motief voor deze aanschaf, getuige ook de realisatie van het rustieke Jachthuis in 1920. Plannen voor omvorming naar productiever bos werden verwoord in het eerste bedrijfsplan van 1956 opgesteld door de Heidemij.

Cultuurhistorisch erfgoed van een eeuwenoud bos ontrafeld

Het 100-jarig jubileum is niet de enige reden om een boek over het Elspeterbos te schrijven. Het bos vormt is volgens Bert Maes de grootste aaneengesloten oude boskern van eiken-beukenbos van Nederland, een 'ancient woodland' van natio-

Fragment van de Topographische Kaart van de Veluwe en Veluwe-zoom door H.J. de Man 1802-1812

Elspeterbos, verleden, heden en toekomst van een oud malenbos

nale allure. Bert Maes besprak in zijn presentatie de meest in het oog springende bosvormen van het Elspeterbos. Volgens Maes heeft een groot deel van het Elspeterbos een 'middenbosverleden': een bostype met hakhout van eik en beuk plus overstaanders van dezelfde boomsoorten. Uit de malenboeken is onder andere namelijk gebleken dat er ook geregeld grote bomen werden geveld en verkocht als constructiehout en een middenbos leverde die, naast het kleine hout dat de dorpsgemeenschap ook nodig had. Meerstamige beuken wijzen dan op vroeger hakhoutbeheer.

De boswandeling

Na de beide lezingen toog het gezelschap naar het Elspeterbos, waar onder leiding van Bert Maes een aantal geselecteerde plekken werden besproken en bediscussieerd. Relicten van oude walstructuren, wildwallen op de grens van bos en bouwland en grafheuvels lieten vroegere menselijke invloeden zien. Cultuurhistorisch van belang, maar zijn hoe deze te behouden en te beschermen tegen verdere degradatie? Reductie van de zwijnenpopulatie en richtlijnen bij de houtoogst kunnen bijdragen aan behoud zo was de mening. Bij een beuken-eikenboombos werd langer stilgestaan. Hier kon het publiek veelstamige beuken, maar ook spaartelgen van beuk

zien: een aanwijzing voor een vroeger middenbosbeheer. De zo kenmerkende mystieke sfeer van het boombos werd hier goed ervaren. Een eikenspaartelgenbos bood wat meer bosbouwkundige mogelijkheden door gerichte dunning op kwaliteitshout, anderen spraken van doorplanten met wintereik als een optie.

In een bijzonder schrale opstand van eikenhakhout werd over de toekomstige mogelijkheden daarvan gediscussieerd. De dwerggroei van de eiken zonder oude stoven en dood hout gaf het perceel een bijzonder beeld. Mogelijk heeft het eertijds gediend als bladakker voor het roodwild. Een groep forse wintereiken oogstte meer bewondering.

Het boek

Het boek zelf heeft een bredere scope. Het bespreekt eerst in een inleidend hoofdstuk de geologie, de bodem en de landbouw in de prehistorie. Vervolgens komen de vorming van de maalschap en de verdere ontwikkeling daarvan tot het begin van de Franse tijd gedetailleerd aan bod. De extracties uit de beide malenboeken geven inzicht in de opbrengsten en uitgaven, welke ook fraai geïllustreerd worden in grafieken en tabellen, net als de trends in opbrengsten van zwaar hout, hakhout en brandhout. Beschrijvingen van vroegere wetgeving en beheer tonen de functie

die de maalschap eeuwenlang heeft gehad. Uiteraard komt de periode 1917-2017 uitgebreid aan de orde, inclusief aspecten van de jacht. Dan volgt een deel waar de nadruk komt te liggen op de ecologische waarden van het Elspeterbos: er is ruime aandacht voor korstmossen, paddenstoelen, het vliegend hert, de avifauna, kruidachtigen en inheemse bomen en struiken, wederom geïllustreerd met prachtig foto's.

Het laatste hoofdstuk 'Beleid en beheer van het bos vanuit het verleden naar de toekomst' geeft concrete handreikingen voor beheer gericht op instandhouding van de authenticiteit van het Elspeterbos.

Een citaat van de bekende Leonard Springer uit 1927, ook te lezen in het boek, is ons uit het hart gegrepen: *'Maar niettemin het Elspeetsche bosch, al moge het wat kwaliteit in boomen aangaat en uit een boschbouwkundig oogpunt niet als een 1e klasse bosch geschat worden, het blijft in zekere zin een natuurmonument, zooals er maar weinig z.g. natuurmonumenten in ons land zijn, omdat het oorspronkelijk geen aangeplant bosch is geweest.... Gelukkig dat het bosch in handen gekomen is van mannen, die het onder hunnen bescherming namen zonder het bosch voor het publiek te sluiten'*. Ook in deze tijd zouden er mannen en vrouwen zich sterk mogen maken voor het behoud van de nog resterende, maar ook toekomstige, Nederlandse 'ancient woodlands' zoals de auteurs van het besproken boek deden.

Jim van Laar, Commissie Bosgeschiedenis

Gegevens boek: Peter Veen, Bert Maes & Emma van den Dool. Het Elspeterbos. Verleden, heden en toekomst van een historisch malenbos. Uitgave: Veen Ecology/Ecologisch Adviesbureau Maes, Nunspeet/Utrecht, 2017. ISBN: 978-90-827069-0-1

Aankondiging; Aardhuissymposium 1 maart 2018

De Nederlandse Bosbodem, hoe staat het er mee en wie is verantwoordelijk voor wat?

De activiteitencommissie organiseert samen met Kroondomein Het Loo voor de 14de maal op donderdagmiddag 1 maart, het Aardhuissymposium van 14.00 tot 17.30 uur.

De bosbodem is de basis van ons bos en het bosbeheer. Afgelopen decennia zijn er vele onderzoeken geweest naar de bosbodem, de nutriëntenkringloop en is geëxperimenteerd met boomsoorten en bemesting in allerlei vormen. Maar verwaarlozen we onze bodem in de praktijk niet te veel? En wie is daarvoor verantwoordelijk? Centrale vraag voor het Aardhuissymposium 2018 is dan ook: de Nederlandse bosbodem, hoe staat het er mee en wie is verantwoordelijk voor wat? Experts zullen alle aspecten van de bosbodem belichten en zullen proberen een antwoord te vinden op deze vragen.

Aanmelden kan voor 22 februari 2018 per email: gsvanlooijengoed@gmail.com.

In memoriam les Zonneveld

Op 19 december jl. is prof dr.ir. I.S. Zonneveld overleden op 93 jarige leeftijd, na een rijk en veelkleurig, productief leven.

Ies (Isaak) Zonneveld studeerde tropische bosbouw aan de toenmalige Landbouwwetenschappelijke Universiteit, nu Wageningen Universiteit, nadat hij tijdens WO-II als onderduiker en verzetsman grotendeels in de Biesbosch doorbracht. Hij ontmoette er tijdens zijn onderduikperiode zijn latere vrouw, en zou zijn hele leven regelmatig naar de Biesbosch terugkeren, wat hem bij intimi de naam 'Ies de Bies' opleverde.

Tijdens zijn studie specialiseerde Ies Zonneveld zich in de bodemkunde en vegetatiekunde. Hij werkte na de oorlog geruime tijd bij de Stichting voor de Bodemkartering in Wageningen, onder andere aan de veelgebruikte bodemkartering voor de bosbouw zoals beschreven in Bannink, Leijns en Zonneveld (1973). Na enkele jaren voor de FAO gewerkt te hebben treedt hij in 1966 in dienst van het ITC in Enschede, waar hij in 1968 benoemd wordt tot hoogleraar. Geleidelijk ontwikkelt hij zich tot internationaal bekend en gerespecteerd landschapsecoloog, met een brede en uitgebreide kennis van bodem, ecologie, geografie en landschap. Hij is een van de grondleggers van de landschapsecologie in Nederland, die lange tijd internationaal toonaangevend was. Na zijn emeritaat in 1989 blijft hij zich bezighouden met bos en landschap, en is hij binnen de KNBV onder andere actief als voorzitter van de Studiekring (1991-1999). Nog in 2010 fungeerde hij in de rol van éminence grise als jurylid van de Nationale Bosbeheerquiz.

Ies Zonneveld was een onuitputtelijke bron van verhalen en kennis, zeer gedreven en altijd met veel humor. Een buitengewoon inspirerende onderzoeker, altijd nieuwsgierig en belangstellend, en een voorbeeld voor velen. Wij wensen zijn familie en vrienden alle sterkte bij dit verlies.

Frits Mohren

bron Nieuwsblad Altana

Nieuw KNBV administratiekantoor

Sinds 1 januari jongstleden is de KNBV overgestapt naar een nieuw administratiekantoor: Stichting Bos en Hout Support. Correspondentie over financiële- en administratieve zaken kan vanaf heden gericht worden aan:

Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging
Kokermolen 11B
3994 DG Houten
Administratie@knbv.nl
Telefoonnummer: 030-6930040

Tuinieren

Ik kom regelmatig in de essenhakhoutgebieden van de Kromme Rijn-regio. Met een ingenieus stelsel van gemalen en stuwen wordt in deze bossen gestuurd op een optimale grondwaterstand voor de natte bossen. Het hakhoutbeheer is gericht op het verkrijgen van de gewenste milieuomstandigheden voor een rijke bosflora en bijzondere mossengemeenschappen. De bossen vragen veel beheer, zeker door de recente problemen veroorzaakt door de essentaksterfte. Vroeger leverden deze bossen essenhout voor uiteenlopende toepassingen, later gaven de bossen dekking voor de jacht. Nu leveren de bosjes touwtjesmos en de herinnering aan historisch landgebruik, net zoals de naastliggende agrarische gebieden mais of kuilgras leveren.

Er wordt vaak geroepen dat we in Nederland geen natuur hebben en dat we hier vooral tuinieren. Dat we geen natuur hebben is natuurlijk onzin. Van zeehonden op het wad tot halsbandparkieten in het Vondelpark, het is allemaal natuur. Ik zou zeggen zodra in het wild levende soorten spontaan reageren op ruimtelijke ontwikkelingen (of dat nu een overstroming, ploegen, bestraten of natuurlijke successie is) is er sprake van natuur. Dus de touwtjesmosgemeenschap, die kan voortbestaan dankzij onze waterhuishouding en ons bosbeheer, is net zozeer natuur als de wolf die afgelopen kerst ons land heeft doorkruist en de reigers die en masse naar de Dappermarkt trekken om zich door ons te laten fêteren.

Dat we bij het beheer van onze bos- en natuurgebieden vooral aan het tuinieren zijn is denk ik wél waar. Dat geldt voor hakhoutbeheer, maar ook voor het beheer van heide, stuifzand, rietland en onze bossen. Toch is er een duidelijk gevoelsmatig verschil tussen een golfbaan en een blauwgrasland, hoewel op beiden gemaaid wordt. Wanneer is iets natuurbeheer en wanneer wordt het tuinieren? Waarschijnlijk is deze vraag gewoon niet zo zinnig. Wel of de ingrepen bijdragen aan de instandhouding van onze natuur. Hoe eigenaardig ook.

Wouter Delforterie

